

JAHON UNIVERSITETLARI REYTINGIDA YUQORI O'RINLARNI EGALLASH UCHUN TRANSFORMATSIYON STRATEGIYALAR: MUAMMO VA YECHIMLAR

TRANSFORMATIONAL STRATEGIES TO
ACHIEVE HIGH POSITIONS IN GLOBAL
UNIVERSITY RANKINGS: ISSUES AND
SOLUTIONS

Fevral

10, 2025

10.00 - 17.00

INGLIZ TILI VA ADABIYOTI
INGLIZ TILI AMALIYOTI KAFEDRALARI
TOMONIDAN O'TKAZILGAN RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY ANJUMAN TO'PLAM
MATERIALLARI

BOG'LANISH UCHUN

+998916106092

www.asifl.edu.uz

Babur Avenue 5

O.B.AZAMOV, J.F.JO‘RAYEV Wichtige vorschläge zur entwicklung der lesekompetenzen im daf- unterricht.....	1027
N.M.QAMBAROV, B.M.MAMASIDIQOV Xorijiy til darslarida o‘quvchining til ko‘nikmalarini rivojlantirishda psixolingvistikaning ahamiyati.....	1031
D.K.SODIQOV, M.ABDUMUTALIBOVA Die bedeutung der ironie in der literarischen übersetzung: eine analyse der übersetzung eines usbekischen textes ins deutsche.....	1035
N.X.ISRAILOVA, M.O.MARIPOVA Arab tilidan nemis tiliga o‘zlashgan so‘zlar va ularning tarixi	1040
M.Z.DJALALDINOVA Analysis of mystical characters and motifs in hilary mantel’s literary work.....	1044
Z.ALIYEVA, D.KADIROVA The primary purposes of assessment in teaching English to young learners.....	1047
M.B.JALOLOVA, N.B.MAKHAMMADALIYEVA Ingliz va o‘zbek tillarda madaniy lakunalar va ularning tarjimadagi muammolari.....	1050
M.B.JALOLOVA, N.B.MAKHAMMADALIYEVA The role of artificial intelligence in childhood in language teaching in early childhood education.....	1054
ABDULLAYEVA MUMTOZABEGIM Ingliz tilida turizmni targ‘ib qilishda shahar qiyofasi va joy nomalarini o‘rgatishning ahamiyati.....	1061
KH. RAKHMATULLAEVA A rhetorical analysis of ray bradbury’s fahrenheit 451 based on imrad structure.....	1065
Қ.Т. УМИРЗАҚОВ Фан тараққиёти жараёнида ёшлар маънавий камолоти масалалари	1069
SH.G‘.UMIRZAQOVA Glabalashuv jarayonlari va yoshlar ma’naviy kamolotida tarbiya masalalari.....	1073
M.AVALBOYEVA Linguistic interference in the process of learning english by uzbek speaking students.....	1075
X.MATNAZAROVA Og‘zaki va yozma diskurs haqida mulohazalar.....	1079

5. Weinreich, U. (1953). *Languages in Contact: Findings and Problems*. The Hague: Mouton.
6. Akhunzyanov, E. M. (1978). *Bilingualism and Lexical-Semantic Interference*. Kazan: Kazan University Press. (In Russian)
7. Sandibaeva, D., & Norkuzieva, I. (2016). *The Ways of Preventing from Interference in Teaching Foreign Language*. *Ucheny XXI veka*, no. 5-2 (18), pp. 37-39.

OG‘ZAKI VA YOZMA DISKURS HAQIDA MULOHAZALAR

Matnazarova Xayriniso

UrDU Xorijiy filologiya fakulteti

Roman-german filologiyasi kafedrası doktoranti

0000-0003-3573-4074

xayrinisomatnazarova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada diskurs tilshunosligidagi og`zaki va yozma diskurs haqida ma`lumot berilgan. Xususan, diskursning kundalik va rasmiy muloqotdagi ayrim ko`rinishlari o`rganilgan. Og`zaki va yozma muloqotda diskurs suhbatning tushunarli yetib borishida asosiy rol o`ynaydi.

Annotation. This article provides information about spoken and written discourse in discourse linguistics. In particular, some forms of discourse in everyday and official communication have been studied. In spoken and written communication, discourse plays a key role in the intelligibility of the conversation.

Аннотация. В данной статье представлена информация о устном дискурсе и письменный в лингвистике дискурса. В частности, изучены некоторые формы дискурса в повседневном и официальном общении. В устном и письменном общении дискурс играет ключевую роль в разборчивости разговора.

Kalit so`zlar: *diskurs, uslub, og`zaki diskurs, dialogik diskurs, tenor, domen;*

Key words: *discourse, style, spoken discourse, dialogical discourse, tenor, domain;*

Ключевые слова: *дискурс, стиль, устная речь, , тенор, предметная область;*

Diskurs tildan foydalanishning muayyan kontekstlariga murojaat qilish uchun ishlatilishi mumkin va shu ma'noda u janr yoki matn turi kabi tushunchalarga o'xshash bo'ladi. Masalan, biz siyosiy nutqni siyosiy kontekstda ishlatiladigan til turi deb kontseptuallashtirishimiz mumkin, yoki media nutqi ommaviy axborot vositalarida ishlatiladigan til. Bundan tashqari, ba'zi yozuvchilar diskursni atrof-muhit haqidagi diskurs yoki mustamlakachilik diskursi kabi muayyan mavzular bilan bog'liq deb hisoblashgan. Bunday nomlar bilan nomlash ba'zan mavzuga nisbatan o'ziga xos munosabatni bildiradi masalan, ekologik diskurs shug'ullanadigan odamlar odatda resurslarni isrof qilishdan ko'ra atrof-muhitni muhofaza qilish bilan tashvishlanishlari kutiladi. Shu bilan bog'liq holda, Fuko ... diskursni ko'proq mafkuraviy ravishda ular gapiradigan obyektlarni tizimli ravishda shakllantiradigan amaliyotlar sifatida belgilaydi ...²³⁶

Ijtimoiy fanlar bo'yicha diskurs haqidagi bilimlarni ko'rib chiqadigan bo'lsak, diskurs, asosan, shaxslarning og'zaki hisobotlarini tasvirlash uchun ishlatiladi. Xususan, diskurs til va nutqqa qiziquvchilar tomonidan tahlil qilinadi va odamlar o'z nutqi bilan nima qilayotganini ifodalaydilar. Bu yondashuv ishlatilgan tilni o'rganadi. Dunyoning tomonlarini tasvirlash uchun va sotsiologik nuqtai nazardan foydalanadiganlar tomonidan qabul qilinadi ..."²³⁷ Diskurs - bu ikki yoki undan ortiq kishilarning faol ishtirokini talab qiladigan qo'shma faoliyat va shuning uchun u ikki yoki undan ortiq odamlarning hayoti va bilimiga va muloqot holatiga bog'liq. Gerbert Klark o'zining diskursiv tadqiqotlarida umumiy asos tushunchasini muvaffaqiyatli muloqotda sodir bo'ladigan turli kelishuvlarni hisobga olish usuli sifatida qo'llagan.

²³⁶P.Baker and S. Ellece. Key terms in discourse analysis 2013).

²³⁷ <https://www.thoughtco.com/discourse-language-term-1690464>

"Diskurs-bu muloqot jo'natuvchi va oluvchi o'rtasidagi xabar yetkazishgina emas, diskurs og'zaki nutqda o'ziga xos ma'no kasb etadi. Aslida, xabar jo'natuvchi va qabul qiluvchi - bu muloqotda nima sodir bo'layotganini ba'zida murakkab vaziyatlarga olib keladi.²³⁸ Muloqot sodir bo'lgan vaziyatga qarab, maxsus izohlar yoki qaysidir mavzuga doir atamalar bilan muloqotning ikkala ishtirokchisi ham boxabar bo'lsagina, ularning suhbat tushunarli bo'lishi mumkin.. Masalan, ikkita kasb odamlarining muloqoti, o'qituvchi va hunarmandning har birining o'zining muloqotida diskursdan foydalansa, bu faqat ularni o'zlari uchun tushunarli va qulay bo'ladi. Ammo aynan bir xil kasb egalarining suhbat uzoqroq va ular bir-birini boshqa kasb egalariga nisbatan ancha oson tushuna olishadi.

Og'zaki diskurs- bu keng ko'lamlı hodisa bo'lib, odamlarning kundalik turmush tarzida turli xil so'zlarni taqsimlashning qattiq statistik shartlari bilan kutish mumkin emas. Agar tasodifiy bir nechta turli xil nutq so'zlashadi va har bir kun yoki haftaning har birida ishtirok etayotganini hisobga oladigan bo'lsak, faqat tasodifiy bir xil chastota tartibida taxmin qilish mumkin, bu oddiy suhbat deyarli aniq ko'pchilik uchun eng tez-tez uchraydi.

Og'zaki diskursning barcha turlarini oldindan aytib berish oson ish emas, chunki bir kishi hatto bir kun ichida turli xil diskurslarni uchratadi. Suhbatlar ularning sozlamalarida va tuzilish darajasida farqlanadi. Diskursning ayrim turlari quyidagicha:

- Telefon qo'ng'iroqlari (Biznes va xususiy)
- Sinf (sinflar, ma'ruzalar, darsliklar, seminarlar)
- intervyular (ish joylari, jurnalistikada, rasmiy sharoitda)
- Xizmat uchrashuvlari (mehmonxonalar, kassalar, do'kon va hokazo)
- Aqidalar (ibodatlar, va'z va to'y)
- Amaliyotdagi til (suhbat: ta'mirlash, pishirish, namoyish qilish, montaj qilish va boshqalar)

²³⁸ Van Dijk, Teun Adrianus. Handbook of Discourse Analysis. Academic, 1985

- Monologlar (begonalar, qarindoshlar, do'stlar)
 - odamlarni tashkil qilish va boshqarishni (ish, uy, ko'chada)

Funksional jihatdan matndan farqli o'laroq, og'zaki va yozma diskurs turli muhitlarda farqlanadi. Ritm, intonatsiya, ohang, urg'u kabi og'zaki nutqning xususiyatlari yozma nutqda yo'q. Yozma diskursda intonatsiya, urg'u va ohang tinish belgilar orqali ifodalanadi, hamda so'zdagi stilistik bo'yoqlik ma'nosi ham yordam beradi. Og'zaki nutqda imo-ishoralar va yuz ifodalari kabi so'zdan tashqari ekstra-lingvistik birliklar ham bo'lishi mumkin, chunki nutq odatda yuzma-yuz vaziyatda qo'llaniladi. Bu xususiyatlar yozma nutq bilan osongina ko'chirilmaydi. Yozma nutqda nutqning yetishmasligi bilan bog'liq bir qancha xususiyatlar mavjud. Biz punktuatsiya, xat boshlash va xatlarni kapitallashtirishi mumkin. Yozma nutqda intonatsiya muayyan darajada tinish belgisi bilan yetkazilishi mumkin, ammo to'liq emas. " Katta ko'cha bo'ylab siz uchun ko'ylakni sotib olaman" degan jumlaning intonatsiyasi aksiya yoki obyekt yoki shaxs yoki joy eng muhim fikr ekanligiga qarab farqlanadi. Shunday qilib, intonatsiyadagi farqlar bilan ifodalangan turli ma'nolar jumlaning tuzilishini o'zgartirmasdan yozma nutqda yetkazish qiyin bo'ladi.

Og'zaki diskurs insonlarning nutqi, tana harakati va visual ifoda vositalarining majmui sifatida mavjud, chunki bu yuzma-yuz vaziyatda sodir bo'ladi. Aytilgan fikr so'zlashuvda keyingi kelgan ishtirokchilarga umumiy ma'lumot kabi ko'plab dalillar tufayli tushunarsiz bo'lib turadi; qo'shimcha ma'lumot sifatida "tana tili" (masalan, imo-ishoralar, yuz ifodalari) bilan o'tkaziladi; zudlik bilan va mo'ljallangan jismoniy muhit (masalan, odamlarga yoki obyektlarga ishora qilish orqali) ko'rsatilishi mumkin; va tinglovchidan mo'ljallangan xabarni aniq qilib yozish uchun foydadan xoli. Bu kabi so'zlar nutqda tez-tez ishlatiladi, bu tushunarsizlikka olib keladi. Diskur maydoni, tenori va uslubining murakkabligi sabab ularning suhbat jarayonidagi ustunligini aniqlash ma'lum ma'noda ko'pchilik tadqiqotlarda asossiz deb topilgan. Hazil va pandnasihatlar tenor bilan bir qatorda uslub ham birdek muhim hisoblanadi. Iltijo qilish va harbiy buyruq

berishda uslub asosiy o‘rin egallaydi. Chunki bu ikkisida suhbatning og‘zaki yoki yozma bo‘lishiga qarab keyin tenor va maydon aniqlanadi.²³⁹

Xulosa qilib, shuni aytishimiz mumkinki, Og‘zaki nutqda odamlarning ikkilanmasligi, nutqning ravonligi milliy madaniy xususiyatlardan boxabar ekanligini bildiradi. Og‘zaki muloqotda ko‘pincha to‘liq bo‘lmagan jumlar, sodda iboralar ko‘p uchraydi. Yozma nutqda tabiiyki, bunday hodisalarga duch kelinmaydi, natijada u ancha ravonroq ko‘rinadi. Diskurs bu nimani gapirayotganimizni emas, yetkazishimiz zarur bo‘lgan ma’lumotni qanday qilib, yetkazishimizni o‘rganadi. Bunda albatta suhbatning og‘zaki yoki yozma , norasmiy yoki rasmiy, diskurs maydoni va tenori muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDANANILGAN ADABIYOTLAR

1. Baker, Paul, and Sibonile Ellece. Key Terms in Discourse Analysis. 1st ed., Bloomsbury Academic, 2013.
2. Renkema, Jan. Introduction to Discourse Studies. John Benjamins, 2004.
3. Van Dijk, Teun Adrianus. Handbook of Discourse Analysis. Academic, 1985.
4. X. Matnazarova. “DISKURS TENORIDA ADRESANT ROLLARNING LINGVISTIK TAHLILI “FarDU. Ilmiy xabarlar – Scientific journal of the Fergana State University Volume 30 Issue 3, 2024-yil –p 607
5. <https://www.thoughtco.com/discourse-language-term-1690464>

²³⁹ X. Matnazarova. “DISKURS TENORIDA ADRESANT ROLLARNING LINGVISTIK TAHLILI “FarDU. Ilmiy xabarlar – Scientific journal of the Fergana State University Volume 30 Issue 3, 2024-yil –p 607